

УДК 336.1

Гудзовата О.О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційних систем у бізнесі
Львівського торговельно-економічного університету

ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ ЗА ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ СФЕРИ

THREAT OF THE STATE FINANCIAL SECURITY FOR DESTABILIZING THE MONETARY SPHERE

АНОТАЦІЯ

У статті запропоновано структуру загроз фінансовій безпеці за дестабілізації грошово-кредитної сфери держави. Розглянуто бюджетну, валютну, боргову, безпеку страхового та фондового ринків, які є складовими частинами фінансової безпеки держави і гостро реагують на недоліки в регулюванні грошово-кредитного сектора. Вивчено вплив стабілізації грошово-кредитної сфери країни на її зовнішньоторговельний баланс. Виокремлено внутрішні і зовнішні загрози безпеці банківської системи держави, що тісно пов'язані з дестабілізацією грошово-кредитної сфери.

Ключові слова: фінансова безпека, грошово-кредитна сфера, загрози, ризики, фінансові ресурси.

АННОТАЦІЯ

В статье предложена структура угроз финансовой безопасности по дестабилизации денежно-кредитной сферы страны. Рассмотрены бюджетная, валютная, долговая, безопасность страхового и фондового рынков, которые являются составными частями финансовой безопасности государства и остро реагируют на недостатки в регулировании денежно-кредитного сектора. Изучено влияние стабилизации денежно-кредитной сферы страны на ее внешнеторговый баланс. Выделены внутренние и внешние угрозы безопасности банковской системы страны, тесно связанные с дестабилизацией денежно-кредитной сферы.

Ключевые слова: финансовая безопасность, денежно-кредитная сфера, угрозы, риски, финансовые ресурсы.

ANNOTATION

The paper presents the structure of threats to financial security by destabilizing the monetary sphere of the state. We consider the budget, currency, debt, insurance security and security of stock markets, which are components of the financial security of the state and sharply react to shortcomings in the regulation of the monetary sector. The effect of stabilizing the monetary sphere of the country in its trade balance is investigated. The internal and external security threats to the banking system of the state, which closely related to the destabilization of the monetary sphere, are determined.

Keywords: financial security, monetary sphere, threats, risks, financial resources.

Постановка проблеми. Фінансова безпека – одна з найбільш важливих складових частин та водночас системоутворювальний елемент у системі економічної безпеки держави, оскільки опосередковує фінансово-економічні відносини, визначає обсяги та доступність фінансово-ресурсного забезпечення державної політики управління напрямами та сферами безпеки, детермінує фінансові ризики і загрози, що об'єктивно найбільш чутливі. Грошово-кредитна сфера є одним із сегментів фінансової системи та, відповідно, безпосередньо впливає і позначається на стані державних і корпора-

тивних фінансів, спричиняє стабільність, або навпаки – ризики і загрози фінансовій безпеці на всіх рівнях управління – домогосподарств і населення, суб'єктів господарської діяльності, територій, видів економічної діяльності та секторів економіки, системи національного господарства, а також зовнішньоекономічних відносин держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній науці категорії ризику та загроз достатньо широко досліджені, про що свідчать численні наукові доробки вітчизняних та зарубіжних учених. Дослідження ризиків та загроз економічній безпеці представлені у наукових роботах українських учених З. Варналія, О. Власюка Д. Буркальцевої, О. Саєнко, В. Вітлінського, В. Лук'янової, А. Мокія, А. Шегди. Окремі аспекти ризиків у грошово-кредитній сфері досліджено вітчизняними науковцями Г. Пастернак-Таранушенко, А. Камінським. Загрози фінансовій безпеці досліджували А. Сухоруков, В. Шевчук, М. Флейчук, Л. Яремко, І. Бабець, Г. Козаченко, І. Мойсеєнко. Проте не до кінця вивченим є вплив загроз, викликаних дестабілізацією грошово-кредитної сфери у цілому на фінансову безпеку держави.

Мета статті полягає в узагальненні, типологізації та виявленні загроз фінансовій безпеці за дестабілізації грошово-кредитної сфери держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. За дестабілізації грошово-кредитної сфери фінансова безпека як складова частина безпеки національної економіки зазнає суттєвих негативних впливів, які розвивають процеси послаблення стійкості, стабільності, незалежності та передумов розвитку фінансової системи країни і руйнують, таким чином, необхідні умови гарантування фінансової безпеки держави.

Недоліки в регулюванні грошово-кредитного сектора держави, беззаперечно, призводять і до виникнення спочатку ризиків, а надалі й загроз усім складникам її фінансової безпеки. Йдеться про бюджетну, валютну, боргову, безпеку страхового та фондового ринків. Функціонування грошово-кредитної сфери та її регулювання через інструменти процентної політики, норм обов'язкових резервів для комерційних банків, їх рефінансування, управління золотовалютни-

ми резервами, операцій із цінними паперами, імпорту та експорту капіталу, емісії власних боргових зобов'язань та операцій із ними може мати як позитивний слід у вигляді стабілізації курсу та зміцнення національної грошової одиниці, стримування інфляції в прийнятних межах та належного кредитування розвитку реального сектора і споживчих потреб населення, так і зародження ризиків за складниками фінансо-

вої безпеки держави, які за неадекватного і несвоєчасного реагування призводять до посилення загроз фінансовій, а через неї й економічній безпеці держави. Найбільш критичні і значимі ризики та загрози фінансовій безпеці держави за дестабілізації грошово-кредитної сфери держави представимо на рис. 1.

А. Сухоруков визначає розлогий перелік індикаторів, які характеризують стан бюджет-

Рис. 1. Склад і структура загроз фінансовій безпеці за дестабілізації грошово-кредитної сфери держави

Джерело: авторська розробка

ної безпеки держави, незабезпеченість яких об'єктивно можна вважати ризиками для цієї важливої складової частини фінансової системи [1, с. 183–185]. Частина з них безпосередньо пов'язана з функціонуванням грошово-кредитного сектора.

Так, ступінь збалансованості бюджетів, масштаби бюджетного фінансування та наявність бюджетних резервів можуть значною мірою піддаватися ризикам активізації інфляційних процесів, зниження реальної вартості грошей і, відповідно, неналежного фінансування важливих статей видатків, недосягнення, таким чином, цільових орієнтирів бюджетної політики.

Інша група ризиків бюджетної безпеки – зниження рівня фінансового контролю над витрачанням бюджетних коштів, казначейського контролю та погіршення стану і структури бюджетних розрахунків – значною мірою визначається станом адаптованості грошово-кредитної системи до ринкових умов господарювання. Йдеться про рівень незалежності, прозорості та узгодженості політики, яку реалізують профільні органи законодавчої і виконавчої влади та Національний банк держави.

Отже, є підстави для висновку, що негативними наслідками (загрозами) для бюджетної безпеки за умови дестабілізації грошово-кредитної сфери є недоотримання планових доходів до бюджетів усіх рівнів та критичне зниження потенціалу бюджетного фінансування, у т. ч. в інвестиційній сфері, щодо підтримки суспільно значимих проектів для соціально-економічного розвитку територій; зростання надмірного навантаження на центральний і місцевий бюджети.

Окремою резонансною загрозою доцільно виділити послаблення бюджетних можливостей щодо фінансування заходів у сфері державної безпекової політики. За недостатньо ефективною і раціональною грошово-кредитною політикою зростають загрози браку державного і місцевого фінансового ресурсу, а через це – скерування обмежених коштів на захищені, як правило, соціальні, статті видатків. Таким чином, обмежуються можливості з фінансування заходів забезпечення економічної безпеки держави та її територій, особливо таких, що мають стратегічне значення і не можуть бути відтермінованими в поточній перспективі. А це загрожує в подальшому ще більш негативними наслідками як для фінансової, так і для системи економічної безпеки держави та її регіонів.

У контексті реалізації завдання бюджетного контролю як засобу попередження і протидії бюджетних ризиків і загроз доцільно звернути увагу на результати дослідження на тему: «Фінансовий контроль у системі зміцнення економічної безпеки держави», де визначено базові функції фінансового контролю в системі фінансової безпеки держави [2, с. 29]. Це, зокрема, мінімізація непотрібних витрат, аналіз формування і використання коштів, податкове

планування, обрання інвестиційних альтернатив, перерозподіл вивільнених коштів та ін.

Науковці доходять висновку та наголошують на залежності здатності відповідних органів державного регулювання і контролю щодо виконання цих базових функцій від успіхів і дієдатності в процесі реалізації грошово-кредитної політики. Такі висновки базуються на тому, що серед головних пріоритетів державної політики, зорієнтованих на недопущення реалізації більшості загроз бюджетній безпеці держави, визначаються такі цілі (які водночас вважаються і завданням грошово-кредитної політики): поступове зниження інфляції; залучення в цілях розвитку національної економіки достатніх обсягів внутрішніх і зовнішніх грошових засобів; розвиток інфраструктури грошово-кредитного сегменту фінансової системи держави; забезпечення стабільності і конвертованості національної грошової одиниці; створення достатнього золотовалютного резерву; забезпечення грошово-кредитної стабілізації.

Зауважимо й на тому, що якщо не безпосередній, то значною мірою суттєвий вплив має стабілізація грошово-кредитної сфери країни на її зовнішньоторговельний баланс. Причому його реалізація здійснюється в межах бюджетної компоненти фінансової системи. Відповідно, дестабілізація грошово-кредитного сектору генерує ризики, наприклад послаблення забезпеченості вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності грошово-кредитними ресурсами, що можуть у подальшому переростати у загрози скорочення потенціалу, та послаблення ділової активності в міжнародних розрахунках і, як наслідок, погіршення зовнішньоторговельного балансу країни.

Значні доробки у цьому напрямі напрацював В. Шевчук [3, с. 223–227], що досліджував взаємозв'язки між поміркованою інфляцією, її впливом на економічне зростання та формування структури і співвідношень платіжного балансу держави. Науковець убачає грошову емісію доволі потужним інструментом та засобом регулювання сукупного попиту і пропозиції на внутрішньому ринку, формування заощаджень та витрат, здійснення інвестицій та, відповідно, впливу на параметри експорту й імпорту товарів і послуг. Перерозподіл грошової маси здійснюється і через бюджети різних рівнів. Отже, особливості грошово-кредитної політики можуть інколи неочікувано позначитися на зростанні загроз критичного погіршення зовнішньоторговельного балансу країни, а це (через мультиплікативний ефект) знову ж таки послаблятиме стан її бюджетної безпеки.

У продовження зовнішньоекономічних аспектів вислідом стану та динаміки функціонування грошово-кредитної сфери на фінансову систему держави слід звернути увагу й на результати досліджень Л. Яремко та І. Бабець.

Так, досліджуючи аспекти зовнішньоекономічної безпеки регіонів України, Л. Яремко за-

уважає на зв'язках між різними складниками та компонентами економічної безпеки держави, виводячи при цьому зовнішньоекономічну безпеку в окремий ранг державної політики. Іншою стороною є, власне, внутрішня економічна безпека, де найбільш важливими і головними параметрами слугують макроекономічна та фінансова компоненти. Таким чином, на думку науковця, конкурентоспроможність регіональної економіки відображається в здатності забезпечувати її зовнішньоекономічну безпеку. Але її стан об'єктивно визначається ефективністю і дієвістю як економічної політики в цілому, так і її головних складників. Відповідно, у структурі головних зовнішньоекономічних загроз, спричинених і недостатньо ефективною грошово-кредитною політикою держави, науковець виділяє нестабільність фінансових контрактів, скорочення експорту та зростання небезпек нарощування критичного імпорту, погіршення параметрів функціонування внутрішнього ринку [4, с. 101].

І. Бабець, удосконалюючи методичні засади оцінювання зовнішньоекономічної безпеки регіонів держави в умовах співробітництва з країнами ЄС, доходить висновку, що серед вторинних загроз, які значною мірою пов'язані з одержанням країною зовнішньої фінансової допомоги на реалізацію транскордонних та транснаціональних проектів та які потрібно враховувати в процесі моніторингу, аналізу та діагностики, безпосереднє значення відводиться фінансовим загрозам, серед яких – зниження спроможності місцевих бюджетів у фінансуванні міжнародних проектів (у тому числі тих, що реалізуються на території регіону та мають важливе значення для його соціально-економічного розвитку), невиконання дохідної частини бюджетів, зростання рівня тінізації економічних відносин [5, с. 62].

Науковець достатньою мірою наголошує також на взаємозв'язках і взаємозалежностях із-поміж регулювання ключових параметрів функціонування грошово-кредитної сфери регіону та фінансової безпеки його економіки, особливо під час євроінтеграційних прагнень, адже в таких умовах внутрішні ризики і загрози значно підсилюються зовнішніми фінансовими чинниками. Негативними наслідками тут можуть стати «доларизація» економічних відносин, тінізація обмінних валютних операцій, посилення впливу на готівкові операції залежностей між внутрішніми ринками сусідніх держав та транскордонних та інтеррегіональних територій.

Надалі логічним є перехід від зовнішньоекономічних аспектів ризиків і загроз бюджетній та валютній безпеці держави внаслідок нестабільності її грошово-кредитної сфери до боргової безпеки. Очевидно, що за інфляційних процесів унаслідок надмірної грошової емісії, високої імпортозалежності за від'ємного сальдо платіжного балансу значно активізуються ризики здорожчання валютних зобов'язань (причому як держави, так і суб'єктів господарюван-

ня), погіршення динаміки валютних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до зміни обсягу експорту товарів та послуг, розширення частки проблемних позик.

У праці «Податковий борг як загроза фінансовій безпеці держави» ґрунтовно вивчаються теоретико-прикладні положення управління системою оподаткування й її впливом на стан і структуру державного боргу. Центральне місце в ній відводиться безпосередньо стану грошово-кредитних параметрів, які передусім позначаються на борговій (через зростання відсоткової ставки за кредитами, а також цін і витрат) та валютній (унаслідок падіння курсу національної валюти та зниження обсягів експорту товарів і послуг) безпеці [6, с. 6].

З іншого боку, грошово-кредитна сфера тісно корелює і з податковою компонентою фінансової безпеки. Як можна побачити в дослідженні «Фіскальна безпека держави: концептуальні засади та шляхи забезпечення», під час оцінювання фіскальної безпеки України оперують індикаторами, частина з яких має безпосереднє відношення до грошово-кредитної сфери [7, с. 8–9]. Це, зокрема, рівень монетизації, інфляції та тінізації економіки. Відповідно, визнається наявність зв'язку між ефективністю грошово-кредитної політики, ризиками фіскально-податкової компоненти та загрозами фінансовій безпеці національної економіки.

У праці «Управління зовнішньою заборгованістю держави в системі фінансової безпеки України» під час аналізу причинно-наслідкових зв'язків за послідовністю «зростання зовнішньої заборгованості □ ризики ключових компонент фінансової безпеки (у т. ч. грошово-кредитної) □ зростання загроз фінансовій безпеці держави» наголошується на таких загрозах, як недостатність грошових ресурсів суб'єктів господарювання, слабкість грошово-кредитної системи і різкі зміни рівня цін та курсу національної валюти, незбалансованість структури зовнішньої торгівлі і надходження валютної виручки, її конвертації у національну грошову одиницю, фінансова залежність від зовнішнього грошового ресурсу, недосконалість нормативно-правової бази регулювання платіжно-розрахункових відносин, криза неплатежів, вплив грошей і кредитів у тінь та за кордон [8, с. 56].

Як бачимо, наголошується не лише на наявності зв'язків між можливою дестабілізацією грошово-кредитної сфери держави і негативним впливом цього на послаблення її боргової, а через неї і фінансової безпеки, але й виділяється доволі комплексний перелік загроз, що можуть виникати і посилюватися.

Підсумовуючи зазначене, видається доцільним віднести до загроз стабільного й ефективного функціонування фінансової системи такі аспекти негативного впливу грошово-кредитної сфери на боргову безпеку держави, як зростання рівня державного боргу, звуження джерел фінансування погашення та обслуговування

боргових зобов'язань суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, розбалансування структури внутрішнього і зовнішнього боргу.

Тісними слід визнати і зв'язки функціонування грошово-кредитного сектора та інших складників фінансової безпеки, зокрема таких як безпека страхового ринку та безпека фондового ринку. У низці досліджень із проблем фінансової безпеки зазначені компоненти опускаються (головним чином, через дещо меншу, на думку дослідників, важливість), що видається доцільним уважати абсолютно неправомірним. У розвинених економіках стан страхового і фондового ринків часто має навіть більший вплив на стабільність і стійкість фінансової системи, ніж, наприклад, відносини в рамках бюджетної, валютної чи боргової компонент, де апіорі всі безпекові параметри мають витримуватися і неухильно дотримуватися.

Більше того, зв'язки між секторами страхування та грошово-кредитної сфери видаються надзвичайно стійкими і перспективними. Наприклад, у страховому бізнесі акумулюється значна частина фінансового ресурсу, яка може скеровуватися на цілі формування грошового забезпечення реалізації різного роду програм і проектів у більшості секторів чи видів економічної діяльності або ж їх кредитування. З іншого боку, страхування використовується як інструмент чи засіб нівелювання або ж мінімізації ризиків неповернення банківських кредитів чи неефективного використання грошових коштів практично у всіх видах бізнесу. Страховий сектор може значно впливати на регулювання обсягу грошової маси, яка перебуває в обігу, шляхом пропозиції фінансово вигідних страхових послуг на довгострокову перспективу («замороження» і вивільнення грошових засобів з обороту на внутрішньому ринку, у т. ч. у його фінансовому секторі) або ж, навпаки, засобом зниження привабливості страхових послуг і їх зорієнтованості на короткострокове гарантування тінізації ризику позбавлятися грошового ресурсу, який під дією ринкових законів попиту і пропозиції буде переміщатися у більш вигідні програми фінансування, кредитування депозиту тощо.

Доцільно звернути увагу й на аспект того, що страхування є далеко не єдиним сегментом ринку позабанківського інституційного інвестування та фінансового сектора. Так, у дослідженні «Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство» [9, с. 50–70] доволі багато уваги приділено проблемам, перешкодам і напрямам підвищення рівня фінансової безпеки небанківських фінансово-кредитних установ. Доволі безпосереднім є й зв'язок їх безпечного функціонування і розвитку зі стабільністю та ефективністю функціонування грошово-кредитної сфери і використання першими можливостей другої. Серед головних чинників розвитку і безпеки ринку небанківських фінансових послуг визначено обмеженість грошово-кредит-

них ресурсів (економічна компонента), низький технологічний рівень здійснення грошово-кредитних операцій, недосконалу інфраструктуру грошово-кредитного ринку (функціональна компонента), недостатність наукових досліджень щодо формування і розвитку грошово-кредитного сектора, неналежне інформаційне та консалтингове забезпечення, зокрема щодо виходу на ринки зовнішніх запозичень (інформаційно-аналітична компонента), позаяк щодо кредитного складника в системі фінансової безпеки роль банківського сектору практично завжди залишалася визначальною.

Не оминають науковці увагою і взаємозв'язки та взаємовпливи грошово-кредитної політики держави і безпеки банківського сектору, а через нього і фінансової компоненти національної безпеки. Так, у дослідженні «Основи формування економічної безпеки України» увага фокусується на низці внутрішніх і зовнішніх загроз безпеці банківської системи держави, що тісно пов'язані з дестабілізацією грошово-кредитної сфери [10, с. 100–101]. Зокрема, до загроз внутрішнього середовища належать зростання диспропорцій у термінах залучення та розміщення банківських ресурсів, погіршення фінансово-економічної ефективності функціонування банків та зниження їх кредитного потенціалу, зростання залежності від зовнішніх грошових засобів.

До загроз зовнішнього середовища науковці відносять посилення конкуренції на ринку кредитування, його вибіркового характеру у підтримці реального сектору економіки, ускладнення банківського нагляду у грошово-кредитній сфері, інтенсифікацію розрахунків в іноземній валюті та зростання валютних і розрахунково-платіжних ризиків, підвищення вимог Національного банку держави до організації банківської діяльності.

За результатами аналізу наукових публікацій з проблем фінансової безпеки та функціонування грошово-кредитної сфери є підстави стверджувати, що безпека фондового ринку на сьогодні залишається ще недостатньо вивченою. Відповідно і ризики та загрози, які формуються на стику цих сегментів фінансової системи держави також ще не достатньо досліджені. Дещо в більшій мірі такого роду питання аналізуються на мікрорівні при, наприклад, обґрунтуванні теоретико-методичних засобів та прикладних інструментів залучення суб'єктами бізнесу капіталу на ринках запозичень шляхом розміщення акцій чи інших цінних паперів.

Так, у праці «Управління власним капіталом як складова забезпечення корпоративної безпеки акціонерних товариств» питання формування ризиків і загроз безпеці суб'єктів бізнесу за виходу на фондовий ринок аналізуються в контексті можливих недоліків грошово-кредитного сектора за ще недостатньо сформованих засад ринкової системи господарювання, які і служать перешкодами для доступності капіталу

й ефективності його використання [11, с. 12–137]. Йдеться, зокрема, про грошово-кредитний ринок та його інфраструктуру, негативні аспекти регуляторного середовища функціонування бізнесу та залучення банківських кредитів та інвестицій, корупцію та бюрократизм за доступу до розподілу грошових засобів через бюджетний інструмент.

Разом із тим видається справедливим констатувати, що за дестабілізації грошово-кредитної сфери держави посилюються такі ризики безпеки фондового ринку, як погіршення структури та зменшення обсягу активів у валютному еквіваленті, зростання непідкріпленої грошової емісії, посилення недовіри до кредитно-банківської системи держави, нестабільності та неадекватності інституційно-правового регулювання фондового ринку.

Нехтування з їх розвитком загрожує посиленню таких доволі критичних для фінансової безпеки держави загроз, як звуження можливостей виходу вітчизняних корпорацій на ринки запозичень, дестабілізація внутрішнього ринку акцій, критичне послаблення дохідності облігацій внутрішньої державної позики, зниження частки покриття державними цінними паперами внутрішнього державного боргу.

Висновки. З огляду на доволі широку типологію ризиків і загроз фінансовій безпеці держави, які з'являються і значно посилюються за умови дисбалансування її грошово-кредитної сфери, високої ефективності та виваженості потребують державна політика їх протидії та забезпечення сталого, збалансованого і ефективного функціонування та розвитку грошово-кредитного сектора. Реалізація ризиків та загроз у грошово-кредитній сфері має особливо негативним результатом дестабілізацію фінансової безпеки держави. Причому, як встановлено в результаті дослідження, негативний вплив здійснюється на головні складники системи фінансової безпеки: бюджетний (де посилюються загрози недоотримання планових доходів до бюджетів, зростання надмірного навантаження на центральний і місцевий бюджети, недосягнення стратегічних цілей бюджетно-безпекової політики, скорочення потенціалу та ділової активності в міжнародних розрахунках та погіршення зовнішньоторговельного балансу країни); валютний (посилення кризи розрахунків, погіршення купівельної спроможності населення та дестабілізація ситуації на внутрішньому ринку, погіршення валютної структури депозитів та зростання девальваційних очікувань, збільшення періоду погашення валових міжнародних резервів держави); борговий (зростання рівня державного боргу, звуження джерел фінансування погашення та обслуговування боргових

зобов'язань суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, розбалансування структури внутрішнього і зовнішнього боргу); безпеку страхового (критичне зростання частки обсягу статутних капіталів страхових компаній-нерезидентів, зниження ролі та фінансових можливостей системи страхування як інвестора небанківського типу, зростання ризиків неплатежів за банківськими кредитами) та фондового (звуження можливостей виходу вітчизняних корпорацій на ринки запозичень, дестабілізація ринку акцій, критичне зниження дохідності облігацій внутрішньої державної позики, зниження частки покриття державними цінними паперами внутрішнього державного боргу) ринків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Система економічної безпеки держави / За заг. ред. д.е.н., проф. А.І. Сухорукова ; Національний ін.-т проблем міжнародної безпеки при РНБО України. – К. : Стилюс, 2009. – 685 с.
2. Фінансовий контролінг у системі зміцнення економічної безпеки держави : [монографія] / М.І. Флейчук та ін. – Львів : Ліга-Прес, 2012. – 260 с.
3. Шевчук В.О. Платіжний баланс, економічне зростання і стабілізаційна політика : [монографія] / В.О. Шевчук. – Львів : Кальварія, 2008. – 734 с.
4. Яремко Л.А. Глобалізований регіон та зовнішньоекономічна безпека України: теоретико-методологічний аспект : [монографія] / Л.А. Яремко. – Львів : ЛКА, 2007. – 524 с.
5. Бабець І.Г. Зовнішньоекономічна безпека регіонів України в умовах співробітництва з країнами ЄС: теоретико-методологічні та прикладні аспекти : [монографія] / І.Г. Бабець. – Львів : ПАІС, 2011. – 400 с.
6. Михальчук Н.М. Податковий борг як загроза фінансовій безпеці держави : автореф. дис. ... к.е.н. : спец. 21.04.01 «Економічна безпека держави (економічні науки)» / Н.М. Михальчук. – К. : НІСД, 2015. – 23 с.
7. Баранецька О.В. Фіскальна безпека держави: концептуальні засади та шляхи забезпечення : автореф. дис. ... к.е.н. : спец. 21.04.01 «Економічна безпека держави (економічні науки)» / О.В. Баранецька. – К. : НІСД, 2014. – 20 с.
8. Андрусів Р.Р. Управління зовнішньою заборгованістю держави в системі фінансової безпеки України : дис. ... к.е.н. : спец. 21.04.01 «Економічна безпека держави (економічні науки)» / Р.Р. Андрусів. – Львів : ЛКА, 2012. – 240 с.
9. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : [монографія] / За заг. ред. д.е.н, проф. Г.В. Козаченко. – Луганськ : Промдрук, 2014. – 337 с.
10. Основи формування економічної безпеки України : [монографія] / За ред. д.е.н, проф. І.П. Мойсеєнко. – Львів : СПОЛОМ, 2011. – 208 с.
11. Чех Н.О. Управління власним капіталом як складова забезпечення корпоративної безпеки акціонерних товариств : дис. ... к.е.н. : спец. 21.04.02 «Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності» / Н.О. Чех. – Харків : ХНУМГ, 2016. – 240 с.